

ALLEGRO

EVİN İLYASOĞLU

Gerçek bir çağdaş sanatçı: Usmanbaş

Geçen hafta Cemal Reşit Rey Salonu'nda bestecimiz Usmanbaş'a bir saygı gecesi düzenlendi. İlhan Usmanbaş'ı "çağdaş sanatçımız" olarak nitelerken bu değerlendirmeyi iki yönlü düşünmek gerek: Yapıtları çağdaş nitelikleri içerdiği kadar kendisi de çağdaş olmanın, uygar olmanın tüm özelliklerini taşıyan bir sanat adamımız.

Yaşamı boyunca tutarlı ve düzenli bir çalışma temposu yaratmış, sabırlı davranışıyla çevresindeki kısır çekişmeleri kulak ardı edebilmiş ve kendini müziğine adanmış bir sanatçı. Bugün yirminci yüzyılı tamamlamakta olan her besteci, bir yerde geleneksel ile yeninin birleşimini sunuyor. Usmanbaş'ın yapıtlarını dinlediğimiz gece, dünyanın herhangi bir köşesinde, günümüzün herhangi bir bestecisine ait yapıtları dinliyor gibiydik. Üstelik satır aralarında bize ait bir dünyanın sanatçısı sesleniyordu.

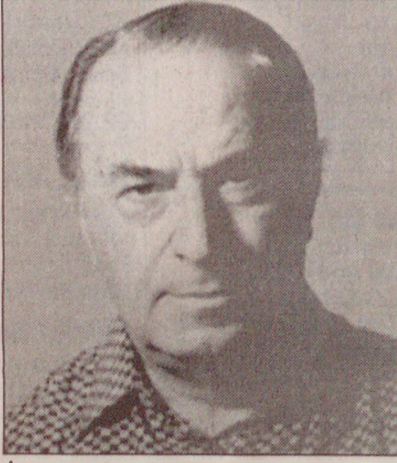
Usmanbaş, kendisini şu cümle ile en güzel şekilde anlatır: "Geçmişe bakmaktan çok, hemen bugün yapılan ve sizinle aynı saatlerde aynı şeyleri düşünen insanların neler yaptığını görmek bana hep daha ilginç görünmüştür."

Usmanbaş'ın bugün sayısı 100'ü aşan yapıtı vardır. Teknik açıdan, 20. yüzyılın sunduğu pek çok müzik akımına bu yapıtlarda gönderme yapabiliriz. Yeni-klasiklikten rastlamsallığa; 12-ton'dan diziselliğe salkım-blok seslerden minimal müziğe ve yeni-romantizme kadar geniş alanlarda anlatım aramıştır.

Usmanbaş'ın müziğini belki hemen ısıyla yineleyemezsiniz, oysa her cümlemin, her bölümün ardından kafanızda bir dolu soru sormanıza yol açarak çağdaş olmanın özelliklerinden birine imzasını atar.

Belli bir melodinin tutsaklığından kurtulup müziksel sesin yoğunluğu ve derin-

► İlhan Usmanbaş'ın yapıtlarını dinlediğimiz gece, dünyanın herhangi bir köşesinde, günümüzün herhangi bir bestecisine ait yapıtları dinliyor gibiydik. Üstelik satır aralarında bize ait bir dünyanın sanatçısı sesleniyordu. Salzburg Oda Orkestrası'nın konserinde genç Salzburg yorumcularıyla tanışmak fırsatını tattık, nitelikli bir şancıyı, Katharine Goeldner'i dinledik. Ama bir zamanların ünlü piyanisti Paul Badura-Skoda'nın özelliklerini yitirişine tanık olduk.

İlhan Usmanbaş

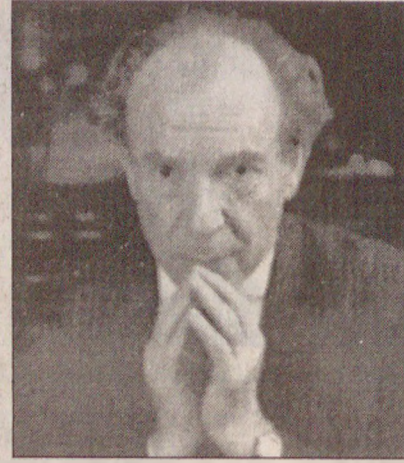
ligini tartışsınız kendi kendinize. Saygı gecesinde yorumcular ciddi bir çalışma temposu içinde Usmanbaş'ın yapıtlarını hazırlamışlar. Ilginç olan, onun ilk, orta ve yeni dönem yapıtlarından örnekler verilmesiydi. Bu seçimler bir rastlantı olsa da Usmanbaş'ı çok iyi tanıyan bir geceydi. Keşke bir de senfonik bir yapıtı çalışsaydı!

Judith Ulug'un seslendirdiği "Piyano İçin Altı Prelüd" 1945-46 ürünü. Yirmi beş yaşındaki bestecinin neredeyse ilk opusu niteliğini taşıyan bir çalışması. Hele içindeki Blues bölümü Judith U-

Katharine Goeldner

lug'un tuşlarında iyice alımlıydı. Sanatçı sonra da "Piyano İçin Müzik '94" başlıklı yapıtı sundu. Ve başlangıçtan bugüne bestecinin piyano müziğindeki değişimini duyurdu. Reşit Erzin'in çaldığı "Viyolonsel İçin Müzik-1994"ü besteci şöyle açıklıyor: "Geleneksel nota yazısındaki düzenli bölünmeye karşılık müziğin belirsiz fakat sürekli akışını amaçlayan görece teknik kullanılmıştır. Müzikteki ton merkezleri de aynı belirsizlik içinde birinden öbürüne kayar. Durgun ve ezgisel geçitlere karşılık sert devinimli geçitler denge yaratmaya yöneliktir." Çellist

Paul Badura-Skoda

Reşit Erzin, bu yapıtı seslendirirken her zaman çalgısıyla ve parçayla özleşiyor. Üstelik bazen daha bir tutku katıyor.

"Bakışsız Bir Kedi Kara". Ece Ayyhan'ın dizeleri üstüne ses ve piyano için yazılmış bir demet Ece İdil ve Meral Beşeli'nin yorumundan önceden tanıdığımız yapıtı, bu kez günün modasına uyarak ışık oyunları ile biraz dramatize edilmiş olarak dinledik. Şancının işi oldukça zor bu şiiirlerde. Operacı sesi değil, müzikal sesi de değil. Konuşan ses ile şarkı söyleyen sesin bulunduğu bir ortam bulması gerekiyor.

Aynı şekilde piyanist de yalnız piyanonun tuşlarında eşlik etmiyor, ara sıra çalgının kapağı gibi tuşların dışındaki alanı da kullanarak yeni tınılar arıyor.

"Piyanolu Üçlül İçin Müzik 1995" yine önceden birkaç kez dinlediğimiz bir çalışma. Bestecinin açıklamasına göre: "Keman, çello ve piyanonun bağımsızca devindiği bir ortam yaratılır. Doğal olarak çalgılar, özellikle iki yaylı çalgı, benzer fikirleri paylaşır. Piyano biraz daha bağımsız kalarak, her çalgı kendi fikrini geliştirir. Son sayfalara doğru üç çalgı sürekli bir devinim akışı içine girer, çalgılardan biri zaman zaman topluluktan kopmak ister, ama hemen tekrar bu sürekli devinime döner. Yapıt, tek uzun bir sesle sona erer." Boğaziçi Üçlüsü üyeleri, bu kez yapıtı iyice özümsemişlerdi. 1970 ürünü olan Şenlikname ise gecenin sürprizi oldu.

İlhan Berk'in şiirinden kaynaklanan ses, arp, kadın korusu ve vurma çalgılar için düzenlenen yapıtı Serdar Yalçın yönetimindeki topluluk, Mesut İktu'nun solistliğinde ilk kez seslendirdi. Cemal Reşit Rey Salonu yetkilileri, bu gecenin seslerini bir CD'de toplasa ve ölümsüzleştirse ne iyi olur.

Brahms konserleri

IDSO ve İdil Biret, geçen hafta son derece müzikbilimsel bir dinleti sundular. Brahms'ın Üçüncü Senfonisi'ni önce orkestradan dinledik. Tadeusz Strugala'nın yönetimindeki yapıtı kulaklarımıza iyice yerleştirip konserin ikinci yarısını bekledik. Bu kez İdil Biret aynı senfoniyi kendi transkripsiyonu ile piyanoda çalacaktı. Belki de daha kaygısız bir dinleti olur diyorduk. Öyle ya, korangie zamanında mı girecek, bakır çalgılar ne kadar temiz üfleyecek, yaylılardan ne derece berrak bir tonlama duyulacak kaygıları yaşamadan, tüm çalgıları işte şu piyanonun tuşlarında duyacağız. Gerçekten Üçüncü Senfoni, büyük bir çaba ve özenle yerleştirilmişti piyanonun tuşlarına. Ancak hemen orkestranın yorumu ardından aynı şeyi baştan sona dinlemek konseri genelde ağırlaştırdı. Transkripsiyonu ayrı bir ritelital programında dinlemeyi yeğ tutardık.

Konserin son yapıtı olan Schuman'ın Brahms için yazdığı Konzertstück Op. 134'ü de dinleyicinin kulaklarına yine iyice sindirmesi ve bu kez gelecek haftaya kadar da unutmaması gerekiyordu. Çünkü gelecek haftaki programda yer alacak olan Brahms'ın Birinci Piyano Konçertosu'nda bu yapıtın izlerini aramamız gerekecek.

Biraz ağır olsa da müzikbilimsel açıdan ve düşünerek müzik dinlemek adına mutlaka yararlı bu tür programlar.

Bu arada, önceki yazımızda duyurduğumuz İdil Biret'in 25 Ocak, 15.00'ten sonra plaklarını imzalayacağı kitapçının adı Beşiktaş'taki Kabalcı Kitabevi. Yanlışlıkla Kalt yazılmış düzeltiriz.

Salzburglu gençler ve Badura-Skoda

Viyana Senfoni Orkestrası ile geçen yılki sponsorlukları büyük övgüler kazanan Avusturya Liseliler Vakfı bu yıl da yine sponsorluk demeti içinde Salzburg Oda Orkestrası'nı getirdi. Gençcecik bir topluluk. Belvedere Şan Yarışması'nı kazanmış, başarılı bir şancı Katharine Goeldner ve bir zamanların ünlü piyanisti Paul Badura-Skoda. Topluluk ilk geceki konserinde Mozart'ın on beş yaşında bestelediği bir eğlence müziği KV 113 Divertimento ile programa başladı.

Bestecinin son döneminden iki konser arası ile ilk yanını tamamladı. İkinci arya "Chio mi scordi di te?" 27 Aralık 1786 tarihinde zamanın ünlü İngiliz soprano Nancy Storaice için yazılmış. Ilginç olan, bestecinin orkestra eşliği yanı sıra bir de piyano eşliği kullanması. İkinci yarıda Mozart'ın ünlü Do Majör (KV 488) Piyano Konçertosu'nu dinledik. Kulaklarımızda Badura-Skoda'nın yıllar önceki o pürüzsüz yorumunu duymaya çalışarak.

Bir zamanlar doruklara tırmanmış sanatçıların özelliklerini yitirişine tanık olmak acıklı. Pek çok yanlış nota basması, derken miknatis gibi tuşlara yapışması ya da birdenbire koşmaya başlaması, her halde eşlik eden orkestraya da zor dakikalar yaşatmıştır.

Avusturya Liseliler Vakfı'nı ve ikinci konseri destekleyen İstanbul Barosu'nu çabaları için yürekten kutluyoruz. Genç Salzburg yorumcularıyla tanışmak fırsatını tattık. Nitelikli bir de şancı dinledik. Onlara Badura-Skoda'yı salık veren danışmanlar da belki bu denli yaşlanmış olduğunu bilmiyorlardı sanatçının.